

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Epistola, Graduali, & alijs vsque ad Offertorium. VI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

4 In Quatuor Temporibus, vel alijs quando dicenda sunt plures Orationes cum Prophetijs, dicto Kyrie eleison in medio Altaris, reuertitur ad cornu Epistola, ubi stans ante librum extensis & iunctis ante pedibus manibus, & caput Cruci inclinans, dicit, Oremus, ° Flectamus genua, & illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genua flectit, & sine mora surgens, eadem voce ministro respondente, Leuate, manibus extensis & dicit Orationem, ut supra, & in conclusione eas iungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel Altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

° Flectamus genua.] Habet Microl. cap. 28. ut Oratio, quæ fit cum ieiunio, addita humilitate, sit efficacior, Durand. l. 4. c. 14. Habes ritum genua flectendi, & statim surgendi, ad indicandum, quod propter peccatum in terram delapsi sumus, & per benignitatem Dei reuocati sumus, apud Basil. lib. de Spiritu sancto cap. 2. ubi etiam hunc eundem ritum deducit ab Apostolis.

Duo genua flecti vult Alcocer in

suo Cerimoniali ex vi verborum, Flectamus genua; sed vim non faciunt, quia dum singuli genua, plura genua tunc flectuntur.

f Dicit Orationem.] Populus saltem acclinis esse debet ad Orationem usque ad Per omnia, ex Alcuino cap. de Celebratione Missæ. additum est Amen ab Anacleto, ex Hugone Victorino lib. 2. cap. 11. de cuius significatione diximus supra titulo 9. num. 17. pag. 30.

5 In Missa solemni cum dicitur, Dominus vobiscum, & Oratio, Diaconus & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem. ° Flectamus genua dicitur à Diacono, à Subdiacono verò, Leuate, illo primum genua flectente, hoc primum surgente, ° Celebrans verò non genua flectit.

g Flectamus genua.] Ad Diaconum spectat, teste Cæsar. Arel. Homil. 30. de Gen. flect.

h Celebrans non genua flectit.] Vide supra titulo 17. num. 3. p. 1. pag. 54. Ministri caput inclinant in Oratione eo-

dem modo quo Celebrans; & deceret, ut manus iunctas eidem tenerent. Neque Diaconus in fine Orationis tenetur dicere submissa voce, Amen; quod quidam putauerunt: satis enim est, quod à Choro respondeatur Sacerdoti.

De Epistola, Graduali, & alijs vsque ad Offertorium. VI.

1 DICTIS Orationibus, Celebrans, positus super librum, vel super Altare manibus, ita ut palma librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens, ° legit Epistolam intelligibili voce, & respondetur à ministro, Deo gratias, & similiter stans eodem modo prosequitur Graduale, Alleluia, & Tractum, ac Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis, Ce-

Q 2

lebrans

lebrans si priuatim celebret, ipsemet, seu minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Euangelij, & dum transit ante medium Altaris, caput Cruci inclinatur, & Missale sic locatur, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, & non ad parietem, siue ad partem eius contra se directam.

i Legit Epistolam.] De qua docuimus multa tit. 10 pagina 31. ubi etiam de Graduali, Tractu, & Sequentia. Hæc cum sequentibus vsque ad numerum quartum exclusiue Ioan. Burcharius habet.

1 Ad alteram partem Altaris.] Sinistram Altaris appellant antiqui hoc cornu, Microl. cap. 9. ad Aquilonem, legit

Alcuin. cap. de celebrat. Miss. quia contra Luciferum dirigitur Euangelium, & contra sequaces diaboli, Euen. cap. 12. & contra peccatores, Innoc. III. lib. 2. cap. 25. & ad Gentiles vocandos, Iuo Serm. de Con. veter. & noui Sacrif. Item ad alteram partem itur, ut expedior sit Sacerdos in dextera ad conficienda mysteria, Microl. cap. 9.

2 Locato Missali in Altari, Celebrans redit ad medium Altaris, ibi stans iunctis manibus ante pectus, eleuatisq; ad Deum oculis, & statim demissis, tum profunde inclinatus, dicit secretum, *Munda cor meum*, & Iube Domine benedicere, *Dominus sit in corde meo*, ut in Ordinario. Quibus dictis, vadit ad librum Missalis; ubi stans versus illum iunctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce, *Dominus vobiscum*. R. Et cum spiritu tuo. Deinde pollice dextrae manus signo Crucis ^a signat primo librum super principio Euangelij quod est lecturus, ^o postea seipsum in fronte, ore, & pectore, dicens, *Sequentia*, vel, *Initium sancti Euangelij*, &c. R. P. *Gloria tibi Domine*. Tum iunctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra, prosequitur Euangelium vsque ad finem. Quo finito, minister stans in cornu Epistola post infimum gradum Altaris, respondet, *Laus tibi Christe*. & Sacerdos eleuans parumper librum, ^v osculatur principium Euangelij, dicens: *Per Euangelica dicta*, &c. praterquam in Missis Defunctorum, & nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apostolicae, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum residentijs, quo casu defertur: cuilibet predictorum osculandus liber, & celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit, *Per Euangelica dicta*. Cum autem nominatur Iesus, caput versus librum inclinatur, & eodem modo versus librum genuflectit, cum in Euangelio est genuflectendum.

m *Munda cor meum*.] Maiori benedictione indiget qui tradit semi-

na Euangelij, quam qui accipit, Amalar. lib. 3. cap. 18. & quomodo predicabunt,

bunt, nisi mittantur? Rom. 10. Orat igitur Sacerdos, se mitti à Deo, *Innocent. loco citato, cap. 38.* & similis Oratio habetur in *Liturgia Iacobi.*

¶ *Signat, &c.]* Scribit *Innocent. III. cap. 43.* de signando libro, & explicat, quasi dicatur: Hic est liber Crucifixi. Dum signatur liber, sinistra manus apponi potest eidem libro, & est vsus cõmunissimus: neque signatio hæc dici debet benedictio, ita vt ex hoc titulo poni debeat sinistra super Altare: quia neque manu fit, sed pollice tantum; eoque modo, quo Episcopus in Confirmationis Sacramento signat pollice frontem signo Crucis, & manu statim benedicit. quæ duo sunt valde diuersa.

o *Postea seipsum.]* Iubet *Ordo Romanus* signa in fronte & pectore tantum, vt se ostendat discipulum Christi, cuius Euangelium non erubescit, & malas cogitationes de corde pellat, *Alcuin. loco cit.* De signo in ore, quo confessio verbi Dei ad salutem fiat, meminit *Honor. in Gemma lib. 1. c. 23.* Pollice verò tantum fiunt hæc signa, non cum indice & pollice coniunctis in formam Crucis.

p *Gloria tibi Domine.]* Vide supra, sicuti etiam de principio Euangelij, & de ipso Euangelio, quæ diximus titulo 10. par. 1. num. 6. pag. 35.

¶ *Osculatur principium Euangelij.]* Tradit *Dion. lib. de Eccl. Hier. cap. 3.* & *Ordo Rom.* quasi dicamus, per Christum reconciliationem accepimus, *Innocent. III. d. c. 43.* vel ex charitate euangelizauimus, *Dusrand. lib. 4. cap. 24.* Pacem denique à Christo optamus, deletis peccatis nostris; vnde dicimus, *Per Euangelica, &c.*

r *Cuilibet prædictorum.]* Ob reuerentiam Prælatorum datur eisdem li-

ber osculandus. Si verò plures Prælati æquales interessent Missæ, nulli dabitur osculandus, nec etiam Celebranti: si plures inæquales, tunc digniori tantum, *Carim. Episc. l. 1. c. 30.* quia Christus vnus est, quem repræsentat ille qui osculatur librum, vt dicemus in Mystica expositione Missæ. aut vnus igitur & dignior osculatur, aut nullus; non duo, ne diuidatur Christus.

Tolerari potest illa consuetudo, qua defertur liber Prælato, continuate Celebrante Symbolum; quia antiquitus, dum Symbolum cantabatur, dabatur Euangelium osculandum toti populo, *Gemma lib. 1. cap. 119.* non autem placet altera, qua Prælatus osculatur librum dicto Offertorio, quando non dicitur *Credo.* abusus est ad breuitatem Missæ introductus. Et Minister quidem defert librum sine vlla reuerentia ad Prælatum; sed, postquam ille fuerit osculatus, libro statim clauso, reuerentiam illi debitam faciet: ille verò tantum, qui librum osculatur, dicere debet, *Per Euangelica, &c.* sunt enim verba osculantis propria, quæ idèd omisso osculo omituntur, vt in Missa Defunctorum hoc loco præscribitur.

Ex Decretis Congregationis Cardinalium super negotia Episcoporum 22. & 28. *Aug. 1589.* non defertur liber osculandus Vicario Apostolico, neque Commendatario, seu eiusdem Procuratori, ex Decreto S. Rituum Congregationis die 17. *Septemb. 1611.* neque alijs in hac Rubrica non nominatis, sine facultate Sedis Apostolicæ; Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis: & illis alius liber deferendus est, non idem ipse Celebrantis, qui proprium eo casu semper osculari debet horum.

3 *Dicto Euangelio, stans in medio Altaris versus Crucem, eleuans & extendens manus, incipit (si dicendum sit) ^c Credo. cum dicit, in unum Deum, iungit manus, & caput Cruci inclinatur: quo erecto, stans ibidem iunctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit, Iesum Christum, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et incarnatus est, usque ad, Et homo factus est, inclusiue, genuflectit. Cum dicit, simul adoratur, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et vitam venturi seculi, Amen, ^e producit sibi manu dextra signum Crucis à fronte ad pectus.*

[*Credo.*] De Symbolo & eius partibus egimus supra tit. i. pag. 36. Ad ea verba, *Et in Spiritum sanctum*, non inclinatur caput; sicuti neque ad ea, *Patrem omnipotentem*; tantummodò in verbo *Deum*, quod nomen commune est tribus personis; & in verbo, *Iesum Christum*; de quo diximus supra titulo 5. num. 2. Item, quando dicit *adoratur* (non ultra, ad sequens verbum *conglorificatur*) caput inclinatur, ex vi verbi eiusdem.

[*Producit signum Crucis.*] Ita Be-

leth cap. 40. ob rationem supra allatam in fine Hymni Angelici. Sed antiqua fidelium consuetudo fuit, ut, cum Symbolum fidei recitarent, in verbis illis, *Carnis resurrectionem*, frontem Crucis signaculo munirent, testaturque id *Ruffinus in expositione Symboli*: inde fortè translatum fuit signum Crucis ad sequentia postrema verba, ut quasi sigillo Crucis fidei totius professio firmaretur. In verbo *Amen* iunge manus, ut diximus in fine Hymni Angelici.

4 *In Missa solemnè Subdiaconus circa finem vltimæ Orationis ^u accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, & facta Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolæ ^x contra Altare, & [†] cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono à dextris, & item Graduale, Tractum, &c. usque ad, Munda cor meum. Epistola cantata, Subdiaconus, facta iterum genuflexione Altari in medio, redit ad Celebrantem, & genuflectens ^z osculatur eius manum, & ^z ab eo benedicitur, præterquam ^b in Missis Defunctorum.*

[*Accipit librum.*] Comitatus ab vno Acolytho, ait *Innocentius III. libro 2. cap. 29.* procedit Subdiaconus; sed habetur in *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 10.* quòd Carimoniario comite procedat ad cantandum Epistolam. comitatur autem Subdiaconum à sinistris eiusdem, quod & aliàs

facit, genuflectens cum eo vnico genu; quod semper fit, nisi aliud in Rubricis præscribatur.

[*Contra Altare.*] Meminit huius situs *Seuerus Sulpitius lib. 3. de Vita sancti Martini*: Ante Altare, inquit, astante, qui lectionem sancti Pauli proferret, in dextra verò parte Ecclesiæ

siæ cantandam esse Epistolam, docet *Petrus Antisdior. citatus à Duran. l. 4. cap. 15.* nunc cantatur iuxta cornu Altaris, ubi Celebrans legit Epistolam, in plano presbyterij: & est dextra pars Ecclesiæ intrantibus in eam.

y *Cantat Epistolam.*] Non habet Subdiaconus hoc munus ex consecratione; sed quando à Patribus datum est Diacono, vt cantaret Euangelium, datum est Subdiacono, vt Epistolam, *Amalar. lib. 1. cap. 11.* soli verò Subdiacono nunc conuenit adeò, vt potius Sacerdos ipse Epistolam legere debeat, quam pati, vt inferior Subdiacono id exequatur, *Microl. cap. 8. cap. Si Subdiac. Distinct. 34. in Colletan. Martini Braccar.* Si verò infe-

rior cantare velit, ne sacras induat vestes, de quibus loqui videtur Canon; sed superpelliceum tantum, vt hoc eodem titulo infra num. 8. dicitur.

z *Osculatur eius manum.*] In vsu erat apud quosdam, teste *Duran. c. 17.* fortè loquitur de Romanis. nam *Innocentius III. lib. 2. cap. 30.* testatur idem de Romana Ecclesia.

a *Ab eo benedicitur.*] Non in principio, vt Diaconus, *Rupertus lib. 1. cap. 36.* sed in fine Subdiaconus, quia ante Euangelium lex Moysaica accepit finem in Christo, *Innocentius III. cap. 30.*

b *In Missis Defunctorum.*] His Missis non congruunt solemnitates, *Durand. ubi supra.*

5 Postea idem Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Euangelij in Altare, & ibi ministrat Celebranti: qui in medio Altaris, submissa voce dicto, *Munda cor meum, &c.* & deinde lecto Euangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Euangeliorum ad Altare, imponit incensum in Thuribulum. Postea Diaconus genuflexus ante Altare dicit, *Munda cor meum, &c.* accipiens librum Euangeliorum de Altari, & petit benedictionem à Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris: & osculata illius manu, & precedentibus Thuriferario & duobus Acolythis cum candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono à sinistris ad locum Euangelij contra Altare versus populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythis tenentes candelabra accensa, dicit, *Dominus vobiscum, iunctis manibus.* Cum dicit, *Sequentia, &c.* signat librum in principio Euangelij, frontem, os & pectus: postea ter librum incensat, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris, & prosequitur Euangelium iunctis manibus. Interim Celebrans, post datam Diacono benedictionem, retrahens se ad cornu Epistolæ, ubi stat iunctis manibus. Et cum Diaconus dicit, *Sequentia S. Euangelij, Sacerdos etiam signat se: & cum nominatur Iesus, caput inclinat versus Altare.* Finito Euangelio, Sacerdos osculatur librum à Subdiacono sibi delatum, dicens, *Per Euangelica dicta, &c.* & à Diacono ter incensatur. Si sit co-

ram Prælati in sua residentia, liber defertur ad Prælatum, ut supra, & ille incensatur, ut in Pontificali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, Credo, stantibus post eum Diacono & Subdiacono; deinde ad Altare accedentibus, & cum eo prosequentibus, ut dictum est ad Gloria in excelsis.

c *Delato per Diaconum libro.*] Nullo comite. Comes enim datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando excundum est à Presbyterio.

d *Imponit incensum.*] Eo prorsus modo, quo in principio Missæ dictum est. Neque tamen Celebrans interrumpere debet Euangelium, quod ipse legit, ut ea præstet quæ circa Diaconum sunt peragenda; sed hæc expectet finem.

e *Dicit, Munda cor meum.*] Super primo Altaris gradu altiori hoc dicit: in quo etiam versus Celebrantem stantem in latere Euangelij, non omnino cõuersus ad eum, petit benedictionem.

f *Accipiens librum Euangeliorum, &c.*] Iubet *Ordo Romanus* Diaconum orare ante Altare, tum petere benedictionem, deinde ab Altari accipere librum, tum à Sacerdote, qui benedicit illi, tacite dici, *Dominus sit in corde tuo, &c.* Hæc eadem *Amalar. lib. 3. cap. 18.* docet; Quasi, inquit, de Sion exeat lex noua, & verbum Domini de Ierusalem: neque tamen illud prædicetur, nisi post Orationem, & missionem à maiori.

Hoc loco commemorandum censeo venerationem adhiberi solitam libro SS. Euangeliorum in antiquis Concilijs: in quorum sede nobiliori, & media inter Episcopos collocabatur liber Euangeliorum, ut scribit *Baron. anno 325. & 451.* ut scilicet Christum repræsentaret. Certè liber Euangeliorum in Altaris medio po-

fitus maiorem habet quàm aliàs venerationem.

g *Petit benedictionem.*] Dicat Diaconus, *Iube Domne*, non *Domine*. nam hoc Dei est, illud hominis præclari, ut probat *Baron. Euodio lib. de Miraculis S. Stephani anno 416.* sed & sancti Hieronymi tempore omnes sancti, & homines alij vocabantur Domini, solus autem Deus, Dominus. Et interim Ministri, qui cum Diacono sunt, genuflexi manent, ex *Carimon. Episc. lib. 2. cap. 8.* nisi fortè ratione dignitatis Episcopalis illud ibidem præscribatur, quod puto verius, & est in praxi communius, ut coram Episcopo tantum fiat.

h *Osculata illius manu.*] Nimirum dextra, *Innocen. loco citato cap. 36.* hoc est, gloriam Dei desiderat Diaconus, de qua *Cant. 1. Dextera illius amplexabitur me.* Hæc ille.

i *Præcedentibus Thuriferario, &c.*] De Thuriferario, & luminibus, *Ordo Romanus.* De luminibus ad Euangelium, in signum lætitiæ, *Hier. aduers. Vigilantium*: ut videlicet Prædicator præmittat bonam opinionem, & lumen operum bonorum, *Innoc. III. cap. 40. lib. 2.* Populus etiam, ut cum fructu audiat verbum Christi, præmittat Orationem, denotatâ in Thuribulo ardente, & gaudium spirituale in cereis, *Durand. lib. 4. cap. 24.* vbi fusiùs ille.

Quæritur, An ministri peccent mortaliter, cantando Epistolam, seu Euan-

Euangelium, in peccato mortali; affirmat *Nauar. de Poenit. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos. num. 15.* cum alijs, negat *Suares. 3. par. quest. 65. artic. 4. caue tibi: nam de Diaconis ait Paulus 1. Tim. 3. Ministrant. nullum crimen habentes.* Aliqui docent, Subdiaconum sine Manipulo ministrantem, quia ex officio non ministrat, non peccare, si in peccato vel censura ministrat; neque fieri irregularem, quod non est improbabile.

[*Vadit cum Subdiacono.*] Vadit autem Diaconus portans librum ante peccus, ex *Carim. Episcop. lib. 1. cap. 9.* vt intelligat, Prædicatorem verbi Dei debere prius illud habere ante oculos, in corde, & in manibus, quam in ore, *Rubeus lib. 2. cap. 33.*

[*Contra Altare versus populum.*] Antiqui in edito loco legebant Euangelium; quem locum vocauit Tribunal sanctus *Cyprianus lib. 4. Epist. 5.* & Pulpitum, *lib. 2. Epist. 5.* quasi in publico statutum, ait *VValafr. cap. 6. Dicterium, Basil. Seleuci lib. 2. de sancta Thecla.* Analogium, id est, super quo legitur, *Isidor. lib. 5. Orig. Lectorium, Anastas. apud. Bulenger. lib. 3. cap. 17.* Vmbonem Latini, ex eodem *ibidem cap. 18.* alij Ambonem, vt in *Sixto, Platina, & Cassiod. lib. 10. Hist. tripar. cap. 4.* vel à Græco verbo *ἀναβαίρω*, hoc est ascendo, ex *Bellarmin. lib. 2. de Missa cap. 16.* vel ab ambiendo, quia cingit intrantem, *VValafr. cap. 6.* vel ab ambiendo, quod locus ille gradibus ambiatur vtriusque, *Durandus loco citato;* sed Græca vox est, que pulpitum significat, suggestum, & locum altum. Primò, vt audiatur ab omnibus, ex *Innoc. III. cap. 43.* Secundo, quia palàm ante oculos omnium, non in latibulis, vt hæretici, antuntia-

mus Euangelium. Tertio, quia Christus docturus turbas ascendit in montem. Quarto, quia eminentissima est doctrina, *Amalar. lib. 3. cap. 18.* Hodie communiùs cantatur ante Altare, sed contra Aquilonem, inter Altare & populum, quod idem est, ac contra Altare versus populum: & vsus iam declarauit verba Rubricæ; quæ alioquin videntur pugnare inuicem, & non pugnant, sed locum, & situm quasi medium indicant; ita vt Diaconus neque totus sit contra Altare, neque totus sit versus populum, sed inter vtrumque faciem sistat suam. Causas autem vide suprà *num. 1. pagina. 124.* Reliqua quæ sequuntur patent ex supradictis *num. 2.*

[*Ter librum incensat, &c.*] Intelligit à dextris libri, quæ est illius pars nobilior; & incensatio fit ad venerationem Christi in eiusdem verbis Euangelicis.

[*Osculatur librum.*] Diaconus reddit vacuus, vt post prædicationem contemplationi se dedat, *Durandus supra.* Liber & Thuribulum reportantur ad Sacerdotem, quia Christus primus est & nouissimus, ad quem referenda omnia, *Innocent. cap. 48.* Sacerdos osculatur ex amore, & item quia acceptat verbum Christi, *Durand. ibidem.* incensatur in Sacerdote Christus, in gratiarum actionem, *idem ibidem, & Ordo Romanus.*

Dum cantatur Euangelium, Thuriferarius stabit post Diaconum ad sinistram eiusdem, *Ord. Roman.* & agitabit leuiter Thuribulum, eleuata aliquantulum operculi catenula, ne ignis extingatur.

Subdiaconus & Acolythi immobiles stabunt, neque capita inclinabunt vmquam, multò minùs genu-

R flectent,

flecent vt dictum est in *tit. 17. num. 4.* parte 1. Carimonarius post Diaconum stabit.

p *A Subdiacono sibi delatum.*] Subdiaconus defert librum apertum ad Sacerdotem sine vlla reuerentia, tam Altari, etiam in quo est Sacramentum, quam Sacerdoti, ob reuerentiam facti Euangelij: deinde clauso libro re-

uerentiam faciet vtrique; & deponet librum super Credentia. Acolythi, finito Euangelio, deponent candelabra sine mora.

q *Incentatur.*] Diaconus in plano medio ter incentabit Celebrantem: qui coram Prælato suo, sicuti non osculatur librum, ita neque incentatur, vt in sequenti textu.

6 *Si autem sit predicandum, Concionator finito Euangelio predicet, & Sermone, siue Concione expleta, dicatur Credo, vel si non sit dicendum, cantetur Offertorium.*

Hoc loco concionandum est, ex *Ordine Romano*, vt Concionator sit quasi interpres sancti Euangelij: sed antiquiores post Symbolum concionabantur, ex *lib. 8. Constit. Apost. cap. 4.*

Si Celebrans concionari velit, sedeat super scamno nudo in cornu Euangelij capite recto, aut sine Casula in pulpito.

Orator Romæ non vitur Stola su-

per Cottam, ob reuerentiam Papæ, quæ extra Sacramenta Stola vitur. initio Concionis signabit se signo Crucis, quod docuit ex *Corippo Poeta Baronus anno 565.* Stabant etiam auditores ad Conciones, vt ad Euangelium, ex *Augustino lib. 50. Homil. Homil. 26.* non tamen vbique. nam sedebant *Act. 13. vers. 14. & apud Clem. lib. 2. Constitut. cap. 57.*

7 *Cum verò in Symbolo cantatum fuerit, Et incarnatus est, Diaconus accepta Bursa de Credentia, ambabus manibus eam defert eleuatam cum solitis reuerentijs ad medium Altaris, in quo explicat Corporale, & reuertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur Credo, Subdiaconus defert Bursam simul cum Calice, vt infra dicitur.*

Quid agendum sit à Celebrante, & Ministris, ad ea verba, *Et incarnatus est*, dictum est supra *par. 1. tit. 17. nu. 3. pag. 54.* qui verò tempore Symboli stant, ad prædicta verba genuflectant in suis locis versus Altare.

r *Explicat Coporale.*] Ita *Ordo Romanus*; seruatis ijs quæ supra docuimus initio Missæ priuatæ *tit. 2. num. 2. pag. 103.* Celebrans & Subdiaconus, si ad Altare sint, & non sedeant, paululum secedant versus cornu Euangelij, vt Diacono venienti quasi me-

dium Altaris totum relinquunt. Diaconus autem solus cum debitis reuerentijs portat Bursam sine comite, ex *Carimon. Episc. lib. 1. cap. 9.* per viam breuiorem ad Credentiam, per longiorem ad Altare.

Porro memorato Incarnationis mysterio, non prius, extendit Diaconus Corporale pro initio Sacrificij: quia & Christus non nisi post Incarnationem redemptioni per passionem operam dedit, *Rubens lib. 2. cap. 45.*

§ Si quandoque Celebrans Cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis: Euangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Euangelij, qui & in fine Missæ cantat, *Ite missa est, vel, Benedicamus Domino, aut, Requiescant in pace, pro temporis diuersitate.*

Antequam definiretur, quòd Subdiaconatus esset Ordo sacer, cantabat Epictolā Lector, vt colligitur ex Clem. lib. 8. Const. c. 28. & Conc. Carthag. IV. cap. 8. & cap. Lector. Dist. 23. Lege Ioan. Langhecrucium in Spec. Canonum

lib. 6. cap. 28. Adde præterea, quòd in hac eadem Missa Celebrans dicit Kyrie in cornu Epistolæ, vt in alijs solemnibus. item, *Humiliate capita,* sed versus Altare, vt dicitur in Rubr. propria Fer. 4. Cinerum.

De Offertorio, & alijs vsque ad Canonem. VII.

I DICTO Symbolo, vel, si non sit dicendum, post Euangelium Celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem à manu sinistra ad dextram (vt dictum est supra) vertit se ad populum, extendens ac iungens manus dicit, *Dominus vobiscum,* & iunctis manibus reuertitur per eandem viam ad medium Altaris, vbi extendens & iungens manus, caputq; Cruci inclinans, dicit *Oremus,* tum iunctis vt prius manibus dicit Offertorium: & omnia qua vsque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi vbi aliter ordinatur.

Hæc eadem, & quæ sequuntur ad finem vsque Missæ priuatæ, sunt ferè verba ipsius Burchardi, vt initio diximus.

[Dicit Offertorium.] Lege tit. 12. supra numero 1. in prima parte, pagina 40.

2 DICTO Offertorio, discooperit Calicem, & ad cornu Epistolæ sistit, & manu dextra amouet paruam pallam desuper Hostiam, accipit Patenam cum Hostia, & ambabus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis ad Deum eleuatis, & statim demissis, dicit, *Suscipe sancte Pater, &c.*

[Discooperit.] Velum plicatur à Ministro, & deponitur prope Tabelam Secretarum ab eadem parte Altaris vbi Calix, ne super Corporale aut extra illud remaneat non plicatum; quod, cum neque à Sacerdote

plicari conuenire videatur, plicetur à Ministro: & est ritus laudabilior. idem, explicato manu tergio, in eadem parte collocabit ibidem peluiculam cum vceolis.

[Ad cornu Epistolæ.] Nullum mysterium:
R 2